

**FUQAROLIK VA OILA HUQUQI MASALALARI BO'YICHA XORIJIY SUD
HUJJATLARINI IJRO ETISH MASALARI.**

Nozanin Cho'liyeva Muxtorjon qizi
Toshkent davlat yuridik universiteti
xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Oila huquqining fuqarolik huquqiga nisbatan ahamiyati subyektivdir va individual holatlarga bog'liq. Oila huquqi ajralish, farzand asrab olish, oiladagi zo'ravonlik kabi oilaviy munosabatlar bilan bog'liq huquqiy masalalarni ko'rib chiqadi. Bu muammolar juda shaxsiydir va odamlar va ularning yaqinlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Boshqa tomondan, fuqarolik huquqi oilaviy munosabatlarni o'z ichiga olishi shart bo'lmagan kengroq huquqiy nizolarni o'z ichiga oladi. Bularga shartnoma nizolari, mulkiy nizolar, shaxsiy jarohatlar bo'yicha da'volar va mehnat qonunchiligi masalalari kiradi.*

Kalit so'zlar: *fuqarolik huquqi, oila huquqi. Kollizion norma, nikoh, fuqarolik, fuqaroligi bo'lmagan shaxs, mulkiy nizo, vasiylik, meros, homiylik.*

**ISSUES OF ENFORCEMENT OF FOREIGN COURT DOCUMENTS ON
CITIZENSHIP AND FAMILY LAW MATTERS.**

Nozanin Chuliyeva Muxtorjon qizi
Tashkent State University of Law
International Law and Comparative Legislation
student of faculty

Annotation: *The importance of family law over civil law is subjective and depends on individual circumstances. Family law deals with legal issues related to family relationships, such as divorce, adoption, and domestic violence. These issues are very personal and can have a significant impact on individuals and their loved ones. Civil law, on the other hand, covers a wider range of legal disputes that do not necessarily involve family relationships. These include contract disputes, property disputes, personal injury claims and employment law matters.*

Key words: *civil law, family law. Collision law, marriage, citizenship, stateless person, property dispute, guardianship, inheritance, sponsorship.*

**ВОПРОСЫ ИСПОЛНЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СУДЕБНЫХ ДОКУМЕНТОВ
ПО ВОПРОСАМ ГРАЖДАНСТВА И СЕМЕЙНОГО ПРАВА.****Нозанин Чулиева Мухторжонкизи***Ташкентского государственного юридического университета международного права
и сравнительного правоведения студентка факультета***Аннотация:**

Значение семейного права перед гражданским субъективно и зависит от индивидуального
бстоятельств. Семейное право занимается правовыми вопросами,
связанными с семейными отношениями, *такими как развод,
усыновление и домашнее насилие.*

Эти проблемы очень личны и могут оказать существенное влияние на отдельных людей и
х близких. *Гражданское право, с другой стороны,
охватывает более широкий круг правовых споров,
которые не обязательно связаны с семейными отношениями.*

К ним относятся споры по контрактам, *имущественные споры,
исключительно телесных повреждений и вопросы трудового законодательства.*

Ключевые слова: гражданское право, семейное право. Коллизионное право, брак,
гражданство, лицо без гражданства, имущественный спор, опека, наследование,
спонсорство.

Fuqarolik va oila huquqi haqida. Fuqarolik va oila huquqi sud qarorlari va
pretsedentlarga asoslangan umumiy huquqdan farqli o'laroq yozma qonunlar va
kodekslarga asoslangan huquqiy tizim hisoblanadi. Fuqarolik huquqi tizimida qonunlar
odatda kodifikatsiyalangan bo'ladi. Ya'ni bu bilan kelajakda yuzaga keladigan kollizion
holatlarni oldini olishi mumkin. Masalan O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi
Germaniya Respublikasi fuqarolik kodeksi bilan deyarli bir xil va bu davlat bilan
fuqarolik masalalarida o'zaro nomutanosiblik va kollizion normalar vujudga kelmaydi.
Fuqarolik huquqi tizimlari ko'p mamlakatlarda oila huquqi bilan ajratilib o'rganiladi.
Jumladan Fransiya Germaniya, Yaponiya va Lotin Amerikasiing ko'plab
mamlakatlarida qo'llaniladi. Bu tizimlar ko'pincha Rim huquqiga asoslanadi va yozma
qonunlar, huquqiy kodekslarning ahamiyatini oshiradi.

Fuqarolik huquqiy tizimida sudyalarning roli qonunni o'z qarorlari orqali
sharhlash va rivojlantirishdan ko'ra yozilganidek qo'llashdan iborat. Bu esa qonunning

- Bashoratli
- Izchil
- Moslashuvchan
- O'zgaruvchan sifatida ko'rilishiga olib keladi.

Umuman olganda, O'zbekistonda ham dunyoning boshqa mamlakatlari singari huquqiy tizimi fuqarolik huquqiga asoslanadi. Bu shuni anglatadiki, qonunlar odatda sudyalar tomonidan to'g'ridan-to'g'ri, o'tmishdagi ishlarga tayanmasdan kodlashtiriladi va qo'llaniladi.

Oila huquqi nuqtayi nazaridan, bu nikoh, ajralish, bolalarni vasiylik va meros olish kabi oila bilan bog'liq masalalar yozma qonun va huquqiy kodekslar bilan tartibga solinishini anglatadi. Sudyalar o'z qarorlari orqali qonunni sharhlash va ishlab chiqish o'rniga, ushbu qonunlarni yozma ravishda qo'llaydilar.

Fuqarolik va oila huquqining mohiyati. Fuqarolik va oilaviy huquqi - bu jamiyat ichidagi, shaxslar va oilalar o'rtasidagi nizolar va muammolarni hal qiluvchi huquqning ikkita muhim sohas hisoblanadi.

Fuqarolik va oilaviy huquq bo'yicha ba'zi muhim ma'lumotlar:

Fuqarolik huquqi:

1. Fuqarolik huquqi shaxslar yoki tashkilotlar o'rtasidagi nizolarni, masalan, shartnomalar, mulkiy nizolar, shaxsiy jarohatlar to'g'risidagi da'volarni ko'rib chiqadi.
2. Fuqarolik huquqi ishlari odatda fuqarolik sudida ish yuritish orqali hal qilinadi, bunda sudya yoki sudyalar ish bo'yicha qaror qabul qiladi.
3. Fuqarolik huquqi, shuningdek, fuqarolik huquqbuzarliklari va majburiyatlari bilan bog'liq huquqbuzarlik to'g'risidagi qonun, ko'chmas va ko'chmas mulkka egalik qilish va undan foydalanishni tartibga soluvchi mulk huquqi kabi sohalarni ham qamrab oladi.
4. Fuqarolik huquqi ishlari ko'pincha murakkab huquqiy masalalarni o'z ichiga oladi va fuqarolik ishlari bo'yicha malakali advokatning malakasini talab qiladi.

OILA HUQUQI:

1. Oila huquqi ajralish, farzand asrab olish, oiladagi zo'ravonlik kabi oilaviy munosabatlar bilan bog'liq huquqiy masalalarni ko'rib chiqadi.
2. Oila huquqi, shuningdek, nikoh va oilaviy sheriklik, bolalarni qo'llab-quvvatlash va aliment undirish, otalikni tekshirish kabi sohalarni ham qamrab oladi.
3. Oilaviy huquq masalalari ko'pincha hissiy va nozik xarakterga ega, chunki ular oilalar va bolalarning farovonligi va barqarorligini o'z ichiga oladi.
4. Oilaviy huquq masalalari odatda oilaviy sud muhokamasi orqali hal qilinadi, bunda sudya vasiylik, tashrif va qo'llab-quvvatlash kabi masalalar bo'yicha qaror qabul qiladi.
5. Oilaviy huquq bo'yicha advokatlar oila bilan bog'liq huquqiy masalalarni ko'rib chiqishga ixtisoslashgan bo'lib, oila huquqining murakkabliklarini yo'lga qo'yayotgan shaxslarga yo'l-yo'riq va vakillik ko'rsatishi mumkin.

Qisqa qilib aytganda, fuqarolik va oilaviy huquq nizolarni hal qilish, huquqlarni himoya qilish va jamiyatda adolatni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Jismoniy shaxslar ushbu huquq sohasida nazarda tutilgan o'z huquq va majburiyatlarini

tushunishlari va fuqarolik yoki oilaviy huquq masalalariga duch kelganda yuridik yordam so'rashlari muhimdir.

O'zbekistonda jismoniy shaxslar qonunchilik tizimini va uning oilaviy huquq masalalariga qanday tatbiq etilishini, ayniqsa, ular oila bilan bog'liq har qanday huquqiy masalalarga aloqador bo'lsa, tushunishlari muhim. Bunday vaziyatlarda O'zbekistonda fuqarolik huquqi va oila huquqi bo'yicha bilimga ega bo'lgan huquqshunos bilan maslahatlashish foydali bo'ladi.

Oila huquqining fuqarolik huquqiga mutanosib jihatlari. Oila huquqining fuqarolik huquqiga nisbatan ahamiyati subyektivdir va individual holatlarga bog'liq. Oila huquqi ajralish, farzand asrab olish, oiladagi zo'rvonlik kabi oilaviy munosabatlar bilan bog'liq huquqiy masalalarni ko'rib chiqadi. Bu muammolar juda shaxsiydir va odamlar va ularning yaqinlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Boshqa tomondan, fuqarolik huquqi oilaviy munosabatlarni o'z ichiga olishi shart bo'lmagan kengroq huquqiy nizolarni o'z ichiga oladi. Bularga shartnoma nizolari, mulkiy nizolar, shaxsiy jarohatlar bo'yicha da'volar va mehnat qonunchiligi masalalari kiradi. Garchi bu masalalar oilaviy huquq masalalari kabi shaxsiy bo'lmasa-da, ular ishtirokchilar uchun jiddiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Oxir oqibatda esa, oila huquqi ham, fuqarolik huquqi ham huquq tizimida va shaxslar va tashkilotlarning turli huquqiy ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynaydi. Huquqning har bir sohasining ahamiyati aniq huquqiy masalalarga va ularning ishtirok etuvchi tomonlarga ta'siriga bog'liq.

Fuqarolik va oila huquqi sohasida vujudga keladigan kollizion muammolar. O'zbekistondagi fuqarolik masalalari jismoniy shaxslar yoki tashkilotlar o'rtasidagi keng ko'lamli huquqiy nizolarni o'z ichiga oladi. Bularga shartnoma nizolari, mulkiy nizolar, shaxsiy jarohatlar bo'yicha da'volar, mehnat qonunchiligi masalalari va boshqalar kiradi. Fuqarolik qonunchiligi ushbu nizolarni huquqiy tizim orqali, ko'pincha fuqarolik da'vosi yoki vositachilik yoki sud kabi muqobil nizolarni hal qilish usullari orqali hal qilish uchun asos yaratadi. Fuqarolik masalalari, odatda, nizoning xususiyatiga va amaldagi qonunlarga qarab, tuma yoki viloyat darajadagi fuqarolik sudlari orqali hal qilinadi.

Fuqarolik va oilaviy huquq masalalari bo'yicha xorijiy sud hujjatini ijro etish masalalari. Oila huquqi masalalarida xorijiy sud hujjatlari va fuqarolik masalalari ijrosi ayniqsa murakkab va muhim bo'lishi hisoblanadi. Bu holat

obolalarni vasiylik qilish bo'yicha xalqaro nizolar,
oxorijiy nikohlar yoki ajralishlarni tan olish,
oimmigratsiya bilan bog'liq masalalarni o'z ichiga oladi.

Bunday hollarda transchegaraviy vaziyatlarda shaxslarning huquq va majburiyatlarini belgilashda, shuningdek, bolalar va ijtimoiy himoyaga muhtoj oila a'zolarining himoyasini ta'minlashda oila huquqi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mazkur

vaziyatlarda xorijiy sud hujjatlari va fuqarolik masalalari ijro etilishi jismoniy shaxslar va ularning oilalari farovonligi va huquqiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, fuqarolik bilan bog'liq oilaviy huquq masalalari

- ikki fuqarolik,
- fuqarolikka qabul qilish,
- immigratsiya maqomi,

kabi murakkab huquqiy mulohazalarni o'z ichiga olishi mumkin. Bu masalalar shaxslar va ularning oilalari uchun keng qamrovli oqibatlarga olib keladi, shuning uchun bu holat ularni oila huquqi sohasida juda muhim qiladi.

Umuman olganda, oila huquqining xorijiy sud hujjatlarini va fuqarolik masalalarini ijro etish masalalarini hal qilishdagi ahamiyatini kamaytirib bo'lmaydi, chunki u bevosita shaxslar va ularning oilalari hayoti va qonuniy huquqlariga ta'sir qiladi.

Fuqarolik va oila huquq sohasidagi nizolar. Hududiy xarakterdagi kollizion normalar tufayli yuzaga keladigan noqulayliklar asosan moddiy-huquqiy shartlar bilan bog'liq. Masalan, Xitoy Xalq Respublikasida nikoh yoshi erkaklar uchun 22 yosh etib belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksida esa erkaklar uchun belgilangan nikoh yoshi 18 yosh deb ko'rsatilgan. Demak, O'zbekiston Respublikasida nikohdan o'tayotgan 18 yoshga to'lgan Xitoy fuqarosi nikohdan o'tish huquqiga ega, ammo bu nikoh Xitoy Xalq Respublikasining qonunchiligi bo'yicha tan olinmaydi. Fransiya kollizion tizimi ko'pchilik kontinental Yevropa mamlakatlariga xos bo'lib, aralash shaklda shakllangan: shaxsning fuqaroligi mansub bo'lgan mamlakat qonunini asosiy mezon sifatida tan ola turib, yashash joy qonuni foydasiga qator ahamiyatli chekinishlarga ega. Ammo Fransiya qonunchiligining farqli jihati shundaki, taraflarning fuqaroligi mansub bo'lgan mamlakat qonunchiligi, chet davlatda qayd etilgan ajnabiylarning nikohini tan olishda qo'llaniladi, ammo ajnabiylarning nikohlarini Fransiyada qayd etishda esa ularning shaxsiy qonunidan tashqari, FFKdagi nikoh tuzishga layoqatlilik yoshiga yetgan bo'lishi hamda 21 yoshga to'lmagan fuqarolarga nisbatan ota-onaning roziligi talab etilishi shartiga rioya etilishi talab qilinadi. Binobarin, bu yerda "shaxsiy qonun" harakatini cheklovchi hududiy negizlarni qo'llanilishi kuzatiladi. Masalan, Rossiya fuqarosi bilan Bolgariya fuqarosi nikohdan o'tayotgan bo'lsa, Rossiya fuqarosiga Rossiya Federatsiyasi Oila kodeksining 12–15-moddalarida belgilangan shartlar qo'llansa, Bolgariya fuqarosiga Bolgariya Oila kodeksida belgilangan shartlar va monelik qiluvchi holatlar qo'llaniladi, agar ushbu monelik qiluvchi holatlar Rossiya Federatsiyasi Oila qonunchiligiga zid bo'lmasa albatta.

Xulosa qilib aytganda, Shaxslarning nikoh tuzishga layoqatliligi shartini belgilashda, aksariyat mamlakatlar jismoniy shaxsning shaxsiy qonuni (lex personalis) mezonining kumulyativ harakatini keng qo'llaydilar. Ya'ni nikohlanuvchilarning har biriga nisbatan o'zining shaxsiy qonunida belgilangan moddiy-huquqiy normalar

qo'llanadi. Ammo turli huquq tizimlarida jismoniy shaxsning shaxsiy qonunini belgilashda turli mezonlarga tayanadilar. Roman-german huquq tizimiga mansub davlatlarda jismoniy shaxsning shaxsiy qonuni fuqarolik (lex patriae) qonuni hisoblansa, anglo-sakson huquq tizimiga mansub davlatlarda yashash joy qonuni (lex domicilii) hisoblanadi. Hatto bir xil huquq tizimiga oid davlatlarda ham ushbu mezonlar turlicha shakllantiriladi.

Davlatlarning qaysi sud hujjatini qo'llashligi, kollizion holatlar vujudga kelganda qaysi davlat qonuniga amal qilinishi, kollizion muammolarni qanday bartaraf qilish, bu masalar yuzasidan sud hujjatlari qabul qilish va ularni ijro qilish masalalari haqida batafsil to'xtalib o'tdim. Chet el elementi bilan murakkablashgan har qanday fuqarolik va oilaviy kollizion muammolarda bevosita har qaysi shaxsning o'z personal huquqi orqali ko'rib chiqilishini bilib oldik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. <https://drive.google.com/file/d/1zn0w1Z2ChVOGaxKR5my3BbnwhmgmbmYH/view>
2. <https://library-tsul.uz/xalqaro-aloqa-xususiy-huquq-2019/>
3. <https://library-tsul.uz/xalqaro-xususiy-huquq-2008/>
4. <https://www.booksite.ru/localtxt/bog/usl/avs/kiy/index.htm>
5. Xalqaro xususiy huquq RUSTAMBEKOV 2018
6. Xalqaro xususiy huquqda nikoh tuzilishi bilan bog'liq masalalarni tartibga solish. N.X.Rahmonqulova 2012
9. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2021). THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PREPARING BOYS FOR FAMILY RELATIONSHIPS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS. 湖南大学学报 (自然科学版), 48(8).
10. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2023, June). Language and computer in the development of communicative competence of school children. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.
11. Olimovich, A. S. (2023). DINIY VA DUNYOVIY BILIMLAR ASOSIDA AJRIM SABABLARINI YOSHLARNI OILAGA TAYORLASHDA YETKAZIB BERISH. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(26), 335-338.
12. Арипов, Ш. О. (2022). Ёшларни оилага тайёрлашда оилада эр ва хотиннинг айрим мажбурият ва бурчларини қонуний жиҳатдан тушунтириш. Academic research in educational sciences, 3(1), 68-75.
13. Olimovich, A. S. (2023). The Role of Parents in the Formation of Young People and the Imagination of the Family. Journal of Intellectual Property and Human Rights, 2(4), 4-8.
14. Aripov, S. O. (2020). SOCIO-PSYCHOLOGICAL ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE FAMILY IN PREPARING CHILDREN. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 311-313).

15. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х., & Каримов, Ш. (2020). Гидрирование дифурфурлиденацетона на палладиевых катализаторах. *Universum: технические науки*, (3-2 (72)), 37-39.
16. Abdullayeva, U., & Urmonov, S. (2022, October). WAYS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION AND ENVIRONMENTAL EDUCATION BY SOLVING ISSUES RELATED TO ECOLOGY IN CHEMISTRY LESSONS. In *Conference Zone* (pp. 69-71).
17. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х. Х., Абдисаматов, Э. Д., & Исмоилов, Ш. Ш. У. (2019). Защита бетонной поверхности от воздействия агрессивных сред. *Universum: технические науки*, (11-2 (68)), 5-7.
18. Матякубов, Р. М., Урмонов, С. М., Исмоилов, М. Ю., & Ўктамова, Д. О. (2020). СИНТЕЗ И ИССЛЕДОВАНИЕ СВОЙСТВ ФЕНОЛОФОРМАЛЬДЕГИДНО-ФУРАНОВЫХ СВЯЗУЮЩИХ. *Universum: технические науки*, (11-3 (80)), 72-76.